

UNIVERSITY
OF TAMPERE

This document has been downloaded from
TamPub – The Institutional Repository of University of Tampere

 Publisher's version

The permanent address of the publication is
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201408142040>

Author(s): Mäkelä, Maria
Title: Kirjoitetut identiteetit ja muita oman alan töitä kirjallisuudentutkijoille
Year: 2008
Journal Title: Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti Avain
Pages: 72-75
ISSN: 1795-3790
Discipline: Literature studies
Item Type: Journal Article
Language: fi
URN: URN:NBN:fi:uta-201408142040

All material supplied via TamPub is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorized user.

Kirjoitetut identiteetit ja muita oman alan töitä kirjallisuudentutkijoille

Birgit Neumann, Ansgar Nünning & Bo Pettersson (toim.): *Narrative and Identity. Theoretical Approaches and Critical Analyses*. Trier: WVT, 2008. 232 s.

Oliver-niminen henkilöahmo toteaa Julian Barnesin romaanissa *Love, etc.* (2000) seuraavaa: ”Emmekö me jokainen, täällä kulkiessamme, kirjoita elämästämme romaania? Mutta ah, miten harvat näistä romaaneista ovatkaan julkaisukelpoisia. Katsokaa näitä korkeuksiin kohoavia pinoja täynnä lässytystä! Älkää te soittako meille, me kyllä soitamme teille – tai tarkemmin ajateltuna, emme mekään soita teille.”

Kun Barnesin henkilöahmo puhuu elämämme julkaisukelvottomista ”romaneista”, hän tulee paljastaneeksi kertomus/identiteetti-keskustelussa piilevän latteuspotentiaalın. Kuitenkin kokemuksemme ja itseymmärryksemme muodostuvat pitkälti kertomusten varaan. Myös kirjallinen fiktio tarjoaa kertomusmalleja tosielämään. Hyvä. Tähän asti vallitsee konsensus luonnontieteiden ja ihmistieteiden välillä (ellei satu edustamaan Galen Strawsonin tavoin täysin antinaratiivista näkemystä); neurologi Antonio Damasio, psykologi Jerome Bruner, filosofi Paul Ricœur – ja vaikkapa kirjailija Gustave Flaubert – lyövät kättä. Vasta kun tämän perusajatuksen ympärille kehitetään jotain uutta, siitä tulee julkaisu-

kelpoista. Mutta tästä lähtien kaikki onkin vaikeampaa. Tästä muistuttaa myös Bo Pettersson artikkelissaan ”I Narrate, Therefore I Am?”: aidosti tieteidenvälinen tutkimus kertomusmuodon ja inhimillisen toiminnan suhteista vaatisi ensiksikin yhteisten peruskäsitteiden – mikä on kertomus? – vertailua. Petterssonin artikkeli toimii teoreettis-kriittisenä johdatuksena suomalaisten ja saksalaisten tutkijakoululaisten papereista koostettuun kokoelmaan *Narrative and Identity*.

Oman, paljon vähemmän kriittisen johdantonsa ovat saaneet kirjoittaa myös saksalaiset toimittajakumppanit, Giesseinin tutkijakoulun (*International Graduate Centre for the Study of Culture*) johtaja Ansgar Nünning ja hänen tutkijakollegansa Birgit Neumann. Nünning on tuntevasti innokas ”interdisiplinäärimies”, yksi kognitiivisen narratologian uranuurtajista ja ”kulttuurisen narratologian” puolestapuhuja. Petterssonilta puolestaan on totuttu kuulemaan myös kritiikkiä kognitioinnostuksen synnyttämää näennäistä tieteidenvälisyyttä kohtaan.

Heti on sanottava, että kokoelman vakavin puute on kirjoittajaesittelyjen puuttuminen! Teos jakaantuu teoreettiseen alkuosaan (Neumann & Nünning, Pettersson, Hallet, Neumann) ja teosanalyysiin, joita on kaikkiaan 12. Alkuosassa esiintyvät, fiktiivisiä omaelämäkertoja käsittelevät Birgit Neumann ja Wolfgang Hallet ovat oletettavasti jo väitelleitä tutkijoita, ja analyysien kirjoittajat suomalaisia ja giesseniläisiä jatko-opiskelijoita. Esittelyitäkin voi päätellä,

että kokoelman kirjoittajat ovat järjestään kirjallisuustieteilijöitä: ainoastaan populaaritieteellisen kirjoittamisen retoriikkaa tutkiva Juuso Aarnio käsittelee ei-fiktiota. ”Kovia tieteitä” käsitteilyynsä ujuttaa onnistuneesti myös Stephan Freissmann, jonka artikkelissa pohditaan tekoölyisen tietokoneen kykyä kehittää identiteetti ilman kokemusta vuorovaikutteisesta suhteesta muuhun maailmaan – eli ilman ”elämäntarinaa”. Esimerkkinä Freissmannilla on kuitenkin todellisten AI-kokeilujen sijasta scifiromaani *Galatea 2.2*:n Helen-tietokone, jonka inhimillinen ulottuvuus ilmenee kykynä tulkita Shakespearea – ja masentua tulkinnastaan.

Teos myötäilee onnistuneesti kertomusten tutkimuksessa vallitsevaa ajan henkeä – tai vääjäämätöntä kehitystä: nyt halutaan hakea kertomusmuodon rajoja ja samalla tiedostaa niiden kulttuurinen määräytyneisyys. Analyysiartikkelit onnistuvat erinomaisesti sekä kontekstualisoinnissa että elämään ja kertomukseen liitettyjen koherenttiuden ihanteiden kyseenalaistamisessa. Kokoelma viestii kuitenkin kaksijakoisesti kirjallisuuden tutkimuksen asemasta identiteetin kertomuksellisuuden tutkimuksessa: toimittajien johdantoartikkeleissa tuskin mainitaan kirjallisuusteorioita, ja näissä teoreettisissa katsauksissa kirjallisuuden tutkijat vaikuttavat jotenkin onnettomilta siipeilijöiltä filosofien, psykologien ja neurologien rinnalla. Ja silti nämä asian tuntevat katsaukset ovat kirjallisuuden tutkijoiden kirjoittamia. Teoksen nimi-

kään ei anna millään tavalla ymmärtää, että nyt puhuvat kirjallisuuden asiantuntijat. Pettersson peräänkuuluttaa omassa artikkelissaan humanisteilta parempaa tuntemusta siitä, mitä luonnontieteet ovat saaneet selville kertomusmuodon tärkeystä ihmiseläimelle; ei olisi kuitenkaan pahitteeksi korostaa sitä, mitä aivan erityistä kertovien *tekstien* tutkimus tuo tieteidenväliseen keskusteluun.

Teoksen analyttistä kärkeä edustavat artikkelit, jotka yhdistävät tieteidenvälistä narratiivisuuskeskustelua kirjallisten konventioiden ja fiktiivisen kerronnan erityiskysymyksiin: Hanna Meretojan artikkelissa Michel Tournierin ja *nouveau roman* -kirjailijoiden näkemykset kertomusmuodosta limittyvät osaksi tämän päivän teoreettisia kiistoja; Merja Polvinen tarkastelee tekstuaalisen kirjailijaidentiteetin muotoutumista John Barthilla, jonka *œuvre* toistaa itseään kehittyen spiraalimaiseksi (epä)kertomukseksi itsestään (!); Sanna Nyqvistin käsittelyssä kertomus ja identiteetti löytävät omanlaisensa kohtaamispaikset pastissista, jonka muoto itsessäänkin problematisoi ajatuksen kiinteästä ja jatkuvasta identiteetistä. Nimenomaan intertekstuaalisuuden käsittelyn kautta päästään lähimmäksi tekstuaalisten identiteettien muodostumista ja purkamista. Mainitut artikkelit tavoittavat jotakin olennaista myöhäismodernin tekstuaalisen identiteetin ongelmasta analysoidessaan kirjallisuuden ”mattimyöhäisyyttä”, tekstien syntymistä maailmaan, jossa niiden omat rakennusaineet ovat jo moneen kertaan kierrätettyjä.

Intertekstuaalisuuden tavoin yhteisenä nimittäjänä joidenkin tekstien välillä (Neumann, Hallet, Hanna Bingel, Nagihan Haliloglu) on kiinnostus kerrontaan, jota Neumannin johdolla nimitetään ”itsensä kertomiseksi / kirjoittamiseksi” (*self-narration, self-writing*) tai ”identiteettifiktioiksi” (”fictions of identity”). Näissä käsitteissä painottuvat fiktion konventiot, jotka jäljittelevät omaelämäkerrallisuutta. Muistaminen, tulkinta ja kirjoittaminen korostuvat. Monet kirjoittajat kuitenkin sivuavat kerrontaa, joka ei tosielämän kerronnallisen psykologian lähtökohdista katsottuna edes ”tapahdu” (esim. Neumann, Haliloglu, Meike Hölscherin analyysi *Mrs. Dalloway* Septimuksesta): kerrontaa, jonka mahdollistaa vain kirjallinen muoto. Kirjallisuuden kieli on merkkijärjestelmä, joka voi olla lopulta vain kirjoittajan ja lukijan tavoitettavissa – ja siten saavuttamattomissa kokevan tai jopa kertovan henkilöhaamon identiteettiprojektin kannalta. Ehkä refleksiivinen ote olisi voitu laajentaa kertomuspsykologiasta myös tulkinnan ja tekstuaalisten kysymysten alueelle: mitä eroa on kokeemisella, kertomisella ja *lukemisella*?

Kertovassa fiktiossa on toimijoita ja siten myös identiteettejä monella eri *ra-kenteellisella* tasolla, ja tältä kannalta voisi jatkaa antologiassa käytyä keskustelua siitä, mille tasolle – ruumiilliselle vai semioottiselle – ihmisen kerronnallinen perustoiminta sijoittuu.

Nagihan Haliloglun, Nadia Majidin ja Debjani Battacharyyan artikkelit edustavat kokoelmassa postkoloniaalista

näkökulmaa ja siten ehkä kaikkein kanonisoiduinta kontekstuaalisuutta. Niin Majidin maori-identiteetin narratiivista rakentumista Witi Ihimaeran romaanissa käsittelevä artikkeli kuin myös Battacharyyan artikkeli raikatun bengalilaistytön vaiennetusta kerronnasta ja nationalistisen diskurssin haastamisesta Jyotirmoyee Debin romaanissa ovat lopulta analyyseja kokonaisia (mutta jakaantuneita) kansakuntia ohjaavista kertomuksista. Tutkimuksen eetos on siis samantyyppinen kuin yksilöllisempään ”itsensä kirjoittamiseen” keskittyvissä teksteissä: kaunokirjallisista esimerkeistä edetään spiraalimaisesti ei-kirjalliseen kontekstiin ja todellisten identiteettien rakentumisen mahdollisuuksiin.

Kokoelmana *Narrative and Identity* on yhtä aikaa monipuolinen ja yhtenäinen. Kukin artikkeli osoittaa omalla tavallaan, miten tarinallinen näkökulma identiteettiin korostaa minäkuvamme prosessiluonteisuutta: sen muodostumista jatkuvassa yhteydessä menneeseen, tulevaan ja muihin subjekteihin. Selvempiä sanoja tarvitaan kuitenkin sen perustelemiseen, miksi tutkimuksen lähtökohdaksi valikoituu juuri kertova fiktio.

Maria Mäkelä